

16 SEP 2019

Gegijzeld door de schuldenindustrie

Tot over je oren in de schulden. Eén op de vijf jongeren heeft ermee te maken. De documentaire “De schuldmachine” – op 18 september te zien op NPO 3 – toont op indringende wijze hoe jongeren gegijzeld worden door enorme schulden, boetes en rente op boetes. En hoe incassobureaus als aasgieren verdienen aan die ellende. Een groep professionals die een speciale voorpremière van “De schuldmachine” bijwoonde, was diep geraakt.

 Bewaren

Na afloop van de voorpremière van De Schuldmachine praten de makers na met het publiek foto: Johan Horst

‘Absoluut herkenbaar, om te rillen soms, de verhalen die je in deze documentaire hoort. Van jongeren wordt verwacht dat ze al vanaf hun achttiende financieel verantwoordelijk zijn. Maar velen krijgen dat niet onder de knie en zakken weg in de schulden. En dan zie ik in mijn werkgebied nog slechts het topje van de ijsberg van jongeren die we met schuldsanering ondersteunen.’ Op Jacqueline Koenen, budgetcoach en schuldhulpmaatje bij een organisatie met honderd vrijwilligers in de regio Heerlen/Kerkrade, maakte de documentaire ‘De Schuldmachine’ een onuitwisbare indruk. Net als op de bijna honderd schuldhulpverleners, maatwerkers en andere welzijnsprofessionals die op uitnodiging van de Kredietbank Limburg en Burgerkracht Limburg/De Pijler in aanwezigheid van de makers de voorpremière bijwoonden.

Taaie vraagstuk

‘De schuldproblematiek is een zwaar onderschatte problematiek die op dit moment al 1,4 miljoen huishoudens treft,’ zegt directeur Ruud van den Tillaar van de Kredietbank Limburg na afloop. Zuid-Limburg is na de vier grote steden de vijfde regio in Nederland waar dit ‘bijzonder taaie vraagstuk van schulden en armoede speelt. Wij hebben 7500 mensen onder bewindvoering. Dat is één tiende van alle burgers met schulden die in onze regio de doelgroep vormen. Vaak zakken mensen weg uit het sociale leven, omdat ze het geld missen om mee te doen. Ze schamen zich ook voor hun situatie.’

Ongelijk gevecht

In ‘De Schuldmachine’ volgt regisseur Camiel Zwart in Amsterdam een aantal jongeren in een bijna uitzichtloos, ongelijk gevecht met de bureaucratische molen die de schuldenindustrie veroorzaakt. Deze industrie bestaat uit overheidsinstanties, verzekeraars, deurwaarders die als zelfstandig ondernemer werken en incassobureaus met een pervers verdienmodel. Wie zijn schuld niet op tijd betaalt, krijgt onverbiddelijk een rente op een al eerdere opgelegde boete. Waardoor jongeren die wel willen, maar niet kunnen betalen, nog verder in het nauw komen.

Op woensdag 30 oktober organiseert Zorg+Welzijn Congressen:

het Congres Armoede en Schulden Doorgrond

Stress-sensitief werken in het sociaal domein [Meer weten?>>](#)

Knokken

Neem Elyvonne. Zij kreeg op haar achttiende plots een vordering van duizenden euro's, omdat haar ouders vanaf haar twaalfde haar schoolboeken niet hadden betaald. In de documentaire volgen we ook de thuisloze Ricky die probeert zijn leven zonder schul-

den weer op de rit te krijgen. Hij moet knokken om een postadres te bemachtigen, een voorwaarde voor het recht op een uitkering.

Artistiek leertraject

De schulden waar jongeren mee kampen hebben veelal te maken met studieleningen, bekeuringen, belastingheffingen, niet betaalde zorgpremies of tandartsnota's. Maar ook de impulsieve aanschaf van een veel te duur mobieltje plus dito abonnement kan uitgroeien tot een ernstig probleem. Schuldhulpverlener Willem Los geeft in de documentaire een inkijkje in hoe sluw het systeem van de schuldenindustrie is. Zoals de werkwijze van incassobureaus om schulden op te kopen, vervolgens extra kosten in rekening te brengen om 'iemand nog verder uit te knijpen, en dat godbetert presenteren als maatschappelijk verantwoord incasseren', aldus Los. Hij is vrijwilliger bij ONSbank, een initiatief van kunstenaars waar een persoonlijk en artistiek leertraject van een half jaar bij de jongere leidt tot schuldenrust en meer regie over het eigen leven.

Een nummer

Voor ONSbank regelt Los met schuldeisers dat ze even geen druk op uitoefenen op mensen met aanmaningen of beslaglegging. 'Meestal zijn schuldeisers dan wel bereid om een schuld tot het oorspronkelijke bedrag terug te brengen,' weet Los. 'Dat haalt iemand al uit de stress, want torenhoge schulden voelen alsof je in een gevangenis zit. Voor instanties zijn mensen met schulden niet meer dan een nummer, dat je aan regels moet onderwerpen. De digitalisering van administratiesystemen heeft nog versterkt dat persoonlijke aandacht en empathie voor mensen met schulden eerder uitzondering zijn dan regel. Ons systeem is niet ingericht op kwetsbare groepen, zoals de laaggeletterden. Daaronder ook veel jongeren die in armoede opgroeien, maar waarvan op hun achttiende wel verwacht wordt dat ze financieel verantwoord handelen. Een bijna onmogelijke eis.'

Drempel verlagen

In het middelbaar beroepsonderwijs blijkt dat studenten met schulden vaker afwezig zijn, hun studiekosten moeilijk kunnen betalen, of zelfs stoppen met school. Op roc's in Amsterdam geven vrijwilligers van ONSbank nu voorlichting over hoe je verstandig met geld moet omgaan. En ook op een mbo-opleiding in Heerlen, vertelt Jacqueline Koenen, staan consulenten in de startblokken. 'Met voorlichting voor jongeren proberen we de drempel te verlagen om hulp te zoeken. Anders kunnen we deze jongeren niet vangen. Met alleen een website van je eigen organisatie bereik je hen niet.'

Waarschuwen

Financiële educatie is een van de suggesties die hulpverleners opwerpt aan de discussietafel na afloop van de documentaire. Ofwel hoe we, zoals Ineke Steege het formuleert, 'het systeem menselijker kunnen maken en jongeren kunnen waarschuwen voor risicovolle uitgaven.' Steege is schuldhulpverlener in Brunssum. 'Zelf heb ik een jongen van zestien met grote schulden gevraagd voor een schoolklas te vertellen over de impact van schulden op zijn leven. Zijn verhaal kwam in de klas als een bom binnen. Het inschakelen van ervaringsdeskundigen wordt in ons werk steeds belangrijker.'

Liefde geven

Het Credohuis Maastricht, een burgerinitiatief van schuldhulpverleners en verslavingsdeskundigen, biedt jongeren tijdelijk onderdak om samen met een buddy hun leven weer structuur en zelfstandigheid te geven. 'Met vaste regels, die nodig zijn om deze jongeren tegen zichzelf te beschermen want anders verliezen ze hun plekje,' vertelt een trajectbegeleider. 'Toen we met het Credohuis begonnen waren we geschokt over hoe groot de groep jongeren zonder onderdak en met schulden was. Wij geven liefde, stimuleren talentontwikkeling. We proberen terugval te voorkomen en laten niemand in één keer los.'

Durven vaststellen

Ruud van den Tillaar van de Kredietbank Limburg pleit voor meer eenheid in de wijze waarop gemeenten hun inwoners met problematische schulden helpen. 'Wij werken met 22 gemeenten en met een grote diversiteit aan deurwaarders. Allemaal hebben ze hun loket en werkwijze weer anders georganiseerd. Door de bomen is het bos niet meer te zien. Dat frustrleert. Als overheid moet je ook vaker durven vaststellen: 'Misschien kán die persoon ook gewoon niet betalen en moeten we voor hem iets anders bedenken om uit de misère te komen.'

Lef tonen

'We kunnen wel wijzen naar gemeenten en scholen', stelt maatwerker Anouk Harle van de gemeente Sittard-Geleen, 'maar vaak leggen wij als schulpverleners onszelf ook onnodig beperkingen op. Ik hoef niet voor alles wat ik doe mandaat te vragen of regels te overtreden. Integendeel. Er zijn genoeg mogelijkheden om contact te zoeken en voor iemand met schulden en woonproblemen iets te regelen, bijvoorbeeld een kamer. Als we maar lef tonen en verantwoordelijkheid durven nemen.'

Gideonsbende

Wat de voorpremière van 'De Schuldmachine' en de discussietafels na afloop sowieso hebben opgeleverd, is de vorming van een 'Gideonsbende'. Maar liefst circa veertig schuldhulpverleners en medewerkers uit het onderwijs, maatschappelijke opvang en woningcorporaties reageerden op een oproep om als een soort denktank alternatieven te bedenken; Innovatieve oplossingen die voorkomen dat de schuldenindustrie mensen verder in de problemen brengt. 'Ik had op misschien acht of negen aanmeldingen gerekend om samen de handschoen op te pakken en het verschil te maken', reageert Van den Tillaar. 'Dit aantal van veertig laat de enorme betrokkenheid zien, dat is het allermooiste van deze dag.' Jacqueline Koenen: 'Als schuldhulpmaatjes moeten we kritisch kijken naar hoe we zelf dingen anders kunnen aanpakken in plaats van hoe we maar pleisters blijven plakken.'

BNNVARA zendt De Schuldmachine op 18 september uit om 21.15 uur op NPO3

SOCIAAL BESTEK

PREMIUM

Hoe effectief zijn vrijwilligers in de schuldhulpverlening?

Veel gemeentelijke beleidsplannen schuldhulpverlening kennen een belangrijke rol toe aan vrijwilligers. Vrijwilligers helpen voorkomen dat mensen in de schulden raken, door hulp te bieden bij het ordenen van de administratie en het aanvragen van voorzieningen. Daarnaast zouden ze, zo is de verwachting, de schuldhulpverlening toegankelijker maken en de kans op terugval beperken.

NIEUWS

PREMIUM

Hans Kroon: 'Ruimte nodig voor echte ambulantisering in de ggz'

'De zorg voor ggz-patiënten zit te veel in de crisismodus. Dat is de belangrijkste reden dat de ambulante zorg in de ggz is achtergebleven.' Aldus bijzonder hoogleraar Hans Kroon. Er is een ingreep nodig om uit de impasse te komen.

